

eISSN:2980-9673

The Art of Green Management

Homepage: <https://agm.journal.art.ac.ir/>

ORIGINAL RESEARCH PAPER

Public Art and Urban Happiness: Identifying Influential Components through Qualitative Content Analysis

Nina Khalighi ^{(1)*}, Zeinab Forouzanmehr ⁽²⁾

1. Assistant Professor, Department of Urban Planning Engineering, Faculty of Art and Architecture, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran. (<https://orcid.org/0000-0003-4165-7861>)

2. M.Sc. in Urban Design, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. (<https://orcid.org/0009-0006-8733-3079>)

Publisher: Iran University of Art

ARTICLE INFO	ABSTRACT
Received:02/03/2025 Revised:04/04/2025 Accepted:21/04/2025 PP. 48-66 Keywords: <i>Art Perception, Urban Happiness, Urban Space Quality, Citizen Satisfaction, Public Art</i>	Introduction: In recent decades, enhancing citizens' happiness and well-being has become an increasingly important concern within the study of urban environmental quality and the design of public spaces. In this context, public art extends beyond its conventional role as an aesthetic and decorative element and can be understood as an environmental and socio-spatial intervention capable of influencing citizens' experiences through changes in the perceptual, functional, psychological, and social qualities of urban space. Despite the growing body of research addressing the relationship between public art and well-being, the specific mechanisms through which distinct attributes of public art contribute to happiness in urban spaces remain insufficiently integrated into a coherent and design-oriented analytical framework. The Purpose of the Research: This study aims to identify, categorize, and explain the components of public art that contribute to happiness in urban spaces and to elucidate the relationships among these components. It further seeks to develop a conceptual framework and translate the resulting evidence into a design-oriented guideline for the creation and enhancement of happier urban spaces. Methodology: A qualitative research approach was adopted using qualitative content analysis of the literature, based on an integrated deductive–inductive analytical logic within Mayring's methodological framework. The primary corpus comprised 50 national and international scholarly sources published between 2000 and 2026, selected from peer-reviewed studies addressing public art, urban design, happiness, well-being, and environmental quality. Foundational theoretical literature was also incorporated to establish the contextual conceptual framework and the initial deductive categories. The data were analyzed through three successive stages of open, axial, and selective coding. In addition to identifying concepts and thematic categories, the frequency and conceptual overlap of the extracted categories were examined to determine the most recurrent and analytically significant components. Findings and Discussion: The findings indicate that the contribution of public art to urban happiness can be conceptualized through two interrelated levels of influence: individual and collective. At the collective level, three principal dimensions were identified: aesthetic–functional, social–security, and economic–tourism dimensions. These dimensions contribute to positive urban experiences by enhancing visual and functional environmental quality, generating place memory and identity, strengthening place attachment and participation, facilitating social interaction, reducing perceived insecurity, and creating opportunities for economic activity, tourism, and urban vitality. At the individual level, three complementary dimensions were identified: cognitive–affective, perceptual–environmental, and psychophysiological dimensions. These encompass mechanisms such as stimulating creativity and curiosity, improving environmental perception, enhancing perceived safety and comfort, reducing stress and anxiety, and fostering positive

Use your device to scan and read the article online

ARTICLE INFO	ABSTRACT
	emotional states. Accordingly, public art operates through a multilevel pathway in which the physical, perceptual, symbolic, and social characteristics of the urban environment are translated into individual psychological and affective experiences and, subsequently, into broader collective outcomes. Conclusion: The findings demonstrate that public art should not be regarded merely as a decorative or beautification-oriented component of urban space; rather, it can function as a multidimensional environmental and socio-spatial intervention for enhancing citizens' happiness and well-being. Empirical evidence from field-based and experimental studies further supports the role of selected artistic interventions in reducing stress and anxiety and improving individuals' psychological experiences of urban environments. On this basis, the proposed conceptual framework establishes a systematic relationship among objectives, components, strategies, design approaches, and specific design actions, thereby enabling the translation of theoretical findings into tangible urban design interventions. The framework can provide an evidence-informed basis for assessing and designing happiness-supportive urban spaces and for formulating cultural, public-art, and urban-design policies aimed at enhancing citizens' well-being and the experiential quality of urban environments. Funding: There is no funding support. Authors' Contribution: Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work. Conflict of Interest: Authors declared no conflict of interest. AI Usage Declaration: The authors declare that the ChatGPT was used for language polishing. All scientific content, analyses, results, and ultimate responsibility for the manuscript rest with the authors. Acknowledgments: We are grateful to all the persons for scientific consulting in this paper.

Highlight

- The components of public art that contribute to urban happiness were identified and classified at two levels: individual and collective;
- The perception and experience of public art were identified as mediating mechanisms linking the characteristics of public art to urban happiness;
- The proposed conceptual model provides a basis for designing happiness-supportive urban spaces and developing evidence-based urban policies.

This paper is an open access and licensed under the [Creative Commons CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) license

©2024, AGM. All rights reserved.

Cite This Article: Khalighi, N. & Forouzanmehr, Z. (2025). Public Art and Urban Happiness: Identifying Influential Components through Qualitative Content Analysis. Developing a Form-Based Conceptual Model in Preparing Land Development Plan. *Art of Green Management*, 3(1), 48-66. 10.30480/agm.2026.6526.1072

<http://doi.org/10.30480/agm.2026.6526.1072>

http://agm.journal.art.ac.ir/article_1527.html

*. Corresponding Author (Email: n.khalighi@uok.ac.ir) / (Phone: +989125650162)

بررسی تاثیر هنر عمومی بر میزان شادی فضاهای شهری؛ با بهره‌گیری از رویکرد تحلیل محتوای کیفی

نینا خلیقی^{(۱)*}، زینب فروزان مهر^(۲)۱- استادیار گروه مهندسی شهرسازی، دانشکده هنر و معماری دانشگاه کردستان، سنندج، ایران. (<https://orcid.org/0000-0003-4165-7861>)۲- دانش آموخته کارشناسی ارشد طراحی شهری دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات تهران، ایران. (<https://orcid.org/0009-0006-8733-3079>)

ناشر: دانشگاه هنر ایران

اطلاعات مقاله	چکیده
دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۱۲ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۱/۱۵ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۰۱ صص. ۴۸-۶۶	مقدمه: در دهه‌های اخیر، ایجاد شادی و رضایت در فضاهای شهری از دغدغه‌های اصلی مدیران شهری، طراحان شهری و معماران در سطح جهانی بدل شده است. اگرچه در مقیاس کلان، شادی شهری با مفاهیمی چون کیفیت زندگی و زیست‌پذیری تفسیر می‌شود، در مقیاس خرد این مفهوم را می‌توان با عناصر تشکیل‌دهنده فضاهای شهری، از جمله هنر عمومی، مورد ارزیابی قرار داد.
واژگان کلیدی: ادراک هنر، شادی شهری، کیفیت فضای شهری، رضایت شهروندان، هنر عمومی	هدف پژوهش: هدف این پژوهش شناسایی و تحلیل مؤلفه‌های هنر عمومی مؤثر بر شادی فضاهای شهری و ارائه مدلی مفهومی و راهنمای طراحی مبتنی بر آن است.
	روش‌شناسی: این پژوهش با رویکرد کیفی و روش تحلیل محتوای متون (ترکیب رویکرد قیاسی-استقرایی مبتنی بر مایرینگ) انجام شده است؛ پیکره پژوهش شامل ۵۰ منبع علمی بین‌المللی و داخلی منتشر شده طی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۶ در نشریات معتبر داور شده، در کنار متون نظری بنیادین حوزه هنر عمومی و شادی، بوده است که با کدگذاری باز، محوری و انتخابی و تحلیل فراوانی مقولات تحلیل شده‌اند.
	یافته‌ها و بحث: یافته‌ها نشان می‌دهد هنر عمومی در بعد جمعی از طریق مؤلفه‌های زیبایی‌شناختی-عملکردی، اجتماعی-امنیتی و اقتصادی-گردشگری (مانند خاطره‌انگیزی، حس تعلق، مشارکت‌پذیری، کاهش احساس ناامنی و ارزش‌آفرینی اقتصادی) و در بعد فردی از طریق مؤلفه‌های ذهنی، عینی و روان‌فیزیولوژیک (مانند کاهش استرس و اضطراب، خلاقیت، حس امنیت و کیفیت بصری) می‌تواند در ایجاد فضاهای شهری شاد نقش‌آفرینی کند.
	نتیجه‌گیری: شواهد میدانی و آزمایشگاهی اثر کاهنده مداخلات هنری بر استرس و اضطراب را به‌طور تجربی تأیید کردند. این نتیجه می‌تواند مبنای عملیاتی طراحی فضاهای شهری و سیاست‌گذاری فرهنگی-هنری شهرداری‌ها برای ارتقای شادی شهروندان قرار گیرد.
	نکات برجسته:
	- مؤلفه‌های هنر عمومی مؤثر بر شادی شهری در دو مقیاس فردی و جمعی شناسایی و طبقه‌بندی شدند؛ - ادراک و تجربه هنر عمومی به‌عنوان حلقه واسط میان ویژگی‌های هنر عمومی و شادی شهری تبیین شد؛ - مدل مفهومی پژوهش، مبنایی برای طراحی فضاهای شهری شادی‌آفرین و سیاست‌گذاری شهری مبتنی بر شواهد فراهم می‌کند.
	ارجاع به این مقاله: خلیقی، نینا و فروزان مهر، زینب. (۱۴۰۴). بررسی تاثیر هنر عمومی بر میزان شادی فضاهای شهری؛ با بهره‌گیری از رویکرد تحلیل محتوای کیفی. هنر مدیریت سبز، ۳(۱)، ۴۸-۶۶. 10.30480/agm.2026.6526.1072
	 http://doi.org/10.30480/agm.2026.6526.1072
	 OPEN ACCESS
	 http://agm.journal.art.ac.ir/article_1527.html

این مقاله به صورت دسترسی باز و با مجوز
Creative Commons CC BY-NC 4.0 قابل
استفاده است.

©2024, UST. All rights reserved.

در دهه‌های اخیر در کشورهای گوناگون، مسئله ایجاد شادی در فضاهای شهری به یکی از دغدغه‌های اصلی مدیران، طراحان شهری، معماران و دیگر رشته‌های هنری بدل شده است. مسئله رضایت و نشاط در شهر اگرچه در بعد کلان با مفهوم کیفیت زندگی و زیست‌پذیری تفسیر می‌گردد، اما در بعد خرد می‌تواند با عناصر تشکیل‌دهنده فضاهای شهری مورد ارزیابی قرار گیرد. یکی از مهم‌ترین عناصری که در دل فضاهای شهری موفق در جهان سبب ایجاد شادی فردی و جمعی می‌شود، حضور هنر عمومی است. هنر عمومی قرن‌های متمادی در شهرها موجود بوده، اما این مفهوم چند دهه است که به‌عنوان یکی از عناصر حیاتی فضاهای شهری و روح‌بخش مکان‌های عمومی مورد توجه قرار گرفته است. هنرمندان و افراد تازه‌کار با نمایش این هنر، معانی و رویدادهای اجتماعی و تاریخی بسیاری را برای عموم به نمایش می‌گذارند و شهروندان را به برقراری ارتباط با فضاهای شهری دعوت می‌کنند. این عناصر سبب ایجاد حس مکان و افزایش دعوت‌کنندگی فضاهای شهری می‌شوند و معانی گوناگونی را در اذهان گروه‌های سنی، جنسی و قومی مختلف ایجاد می‌کنند (Hall & Smith, 2005). یکی از مهم‌ترین کارکردهای هنر عمومی، حیات‌بخشی و دعوت‌کنندگی این هنر به فضای شهری و ایجاد حس رضایت در افراد است؛ حس رضایتی که در نهایت سبب ایجاد شادمانی در فرد می‌گردد.

مرور مطالعات انجام‌شده درباره شادی شهری و نقش عناصر فرهنگی و هنری در کیفیت فضاهای عمومی نشان می‌دهد که این موضوع از منظرهای متفاوتی مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. در این میان، برخی مطالعات بر ابعاد روان‌شناختی و اجتماعی شادی در محیط شهری تمرکز داشته‌اند. برای نمونه، مونتگومری (Montgomery, 2013) در بررسی مفهوم شهر شاد، مجموعه‌ای از نیازهای اساسی انسان از جمله امنیت، سلامت، لذت، برابری، آزادی، امنیت اقتصادی و پیوندهای اجتماعی را به‌عنوان مؤلفه‌های مؤثر بر شکل‌گیری زندگی شهری رضایت‌بخش مطرح می‌کند. از این دیدگاه، شادی شهری صرفاً حاصل ویژگی‌های کالبدی شهر نیست، بلکه برآیند تعامل میان شرایط محیطی، کیفیت زندگی و روابط اجتماعی شهروندان است. مطالعات لندری و همکاران، بر اهمیت ظرفیت‌های فرهنگی در ارتقای کیفیت و سرزندگی شهر تأکید دارند. در آثار لندری و همکاران (Landry et al., 1996, 2000) مؤلفه‌هایی همچون تراکم مفید، تنوع، دسترسی، هویت و خلاقیت به‌عنوان بخشی از الزامات شکل‌گیری محیط‌های شهری پویا و سرزنده مطرح شده‌اند. اهمیت این مطالعات در آن است که فرهنگ و فعالیت‌های خلاق را نه صرفاً به‌عنوان فعالیت‌های جانبی، بلکه به‌عنوان بخشی از فرایند بازآفرینی و ارتقای کیفیت فضای شهری مورد توجه قرار می‌دهند. هال و اسمیت (Hall & Smith, 2005) با تمرکز بر معانی، ارزش‌ها و جایگاه هنر عمومی در شهر، بر این نکته تأکید می‌کنند که هنر عمومی می‌تواند در تولید معنا و برقراری ارتباط میان مخاطب و محیط شهری نقش داشته باشد. بنابراین، حضور اثر هنری در فضای عمومی را نمی‌توان تنها از منظر زیبایی‌شناختی ارزیابی کرد؛ بلکه نحوه مواجهه شهروندان با اثر، زمینه اجتماعی و فرهنگی آن و معنایی که در فرایند استفاده از فضا شکل می‌گیرد نیز اهمیت دارد.

اوچیدا و اوگیهارا (Uchida & Ogihara, 2012) با بررسی تفاوت‌های فرهنگی، میان برداشت فردمحور از شادی در بسیاری از جوامع غربی و برداشت جمعی و ارتباطی از آن در برخی فرهنگ‌های آسیایی تمایز قائل می‌شوند. این یافته نشان می‌دهد که تجربه شادی در محیط شهری تا حد زیادی تحت تأثیر زمینه فرهنگی و نوع روابط اجتماعی قرار دارد و نمی‌توان شاخص‌های شادی را بدون توجه به بستر فرهنگی به‌صورت یکسان در جوامع مختلف به کار گرفت.

زبراکی (Zebracki, 2013) نشان می‌دهد که نحوه ادراک و ارزیابی هنر عمومی از سوی مخاطبان با پیش‌زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی و ذهنی آنان ارتباط دارد. بر این اساس، یک اثر هنری واحد ممکن است در میان گروه‌های مختلف اجتماعی برداشت‌ها و معانی متفاوتی ایجاد کند. چنین یافته‌ای اهمیت توجه به مخاطب و زمینه اجتماعی-فرهنگی را در طراحی و جانمایی آثار هنری در فضاهای عمومی برجسته می‌سازد.

در مطالعات صورت گرفته در داخل ایران نیز ابعاد مختلف شادی، معنا و ادراک محیط شهری مورد بررسی قرار گرفته است. باقری خلیلی و عامری (۱۳۸۹) در مطالعه‌ای درباره مفهوم شادی در ادبیات عرفانی فارسی، معیارهای مرتبط با شادی را در دو سطح ذهنی و عرفانی-اجتماعی دسته‌بندی کرده‌اند و بر ماهیت چندبعدی این مفهوم تأکید دارند. کریمیان و سعیدی (۱۳۹۱) نیز در بررسی معنا و نماد در معماری اسلامی، نقش وحدت معنایی را در نحوه ادراک آثار معماری مورد توجه قرار داده‌اند؛ یافته‌ای که می‌تواند در تحلیل رابطه میان ویژگی‌های هنری، معنا و تجربه مخاطب از محیط نیز مورد استفاده قرار گیرد. سماواتی و رنجبر (۱۳۹۷) در مطالعه شادی در فضاهای شهری، چهار دسته اصلی شامل ویژگی‌های کالبدی، کیفیت‌های فضای شهری، ابعاد ذهنی

و ویژگی‌های جامعه را به‌عنوان عوامل مؤثر بر شادی شناسایی کرده‌اند. این تقسیم‌بندی نشان می‌دهد که شادی در محیط شهری پدیده‌ای تک‌عاملی نیست و از تعامل میان ویژگی‌های فیزیکی محیط، کیفیت ادراکی فضا و شرایط اجتماعی جامعه شکل می‌گیرد. همچنین مرتضایی و سحر (۱۴۰۰) در بررسی مراکز شهری شاد، بر نقش کیفیت شهر و فضاهای شهری در افزایش شادی شهروندان تأکید کرده‌اند. در مطالعه دیگری، منصور و همکاران (۱۴۰۰) با مرور عوامل مؤثر بر شکل‌گیری شهر شاد، مؤلفه‌های اجتماعی-اقتصادی و زیست‌محیطی را از عوامل دارای تأثیر قابل‌توجه بر میزان شادی ساکنان معرفی کرده‌اند. موسی‌زاده و محمدی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «بازشناسی عوامل مؤثر بر ارتقا کیفیت شادمانی در فضای شهری با بهره‌گیری از اصول رویکرد شهر شاد؛ نمونه موردی: خیابان چهارباغ عباسی اصفهان» به شناسایی معیارهای مؤثر بر ارتقای کیفیت شادمانی در فضای شهری پرداخته‌اند. هدف اصلی پژوهش، تطبیق اصول و معیارهای رویکرد «شهر شاد» با ابعاد مختلف فضای شهری و دستیابی به چارچوبی برای سنجش میزان شادی در فضاهای شهری بوده است. پژوهش با رویکردی کیفی-کمی انجام شده و در بخش مطالعات نظری از تحلیل محتوا برای استخراج شاخص‌های مرتبط با شادی استفاده شده است. خیابان چهارباغ عباسی اصفهان نیز به‌عنوان نمونه موردی انتخاب و ادراک ۲۰۰ نفر از کاربران آن از طریق پرسشنامه بررسی شده است. یافته‌های پژوهش نشان داد که تحقق فضای شهری شاد مستلزم توجه هم‌زمان به ابعاد عینی و ذهنی محیط است. در بعد عینی، عواملی همچون محدودیت دسترسی وسایل نقلیه، زیبایی محیط، سرزندگی، کارآمدی فضاهای سبز و منظر شهری و پاکیزگی در افزایش شادمانی مؤثر شناخته شده‌اند. در بعد ذهنی نیز احساس غرور، امنیت، خاطره‌انگیزی، امنیت در ساعات شب و روابط دوستانه از جمله معیارهای مؤثر بر تجربه شادی در فضای شهری معرفی شده‌اند. برآیند این یافته‌ها نشان می‌دهد که شادمانی در فضای شهری صرفاً پیامد مطلوبیت‌های کالبدی نیست، بلکه تجربه ذهنی کاربران و کیفیت رابطه آنها با محیط نیز در شکل‌گیری آن نقش تعیین‌کننده دارد.

در مجموع و با وجود این پیشینه غنی، مرور ادبیات نشان می‌دهد که مطالعات پیشین عمدتاً یا به بررسی کارکردهای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی هنر عمومی به‌طور مجزا پرداخته‌اند (نظیر مطالعات لندری و همکاران (۱۹۹۶) و هال و اسمیت (۲۰۰۵))، یا شادی شهری را مستقل از عنصر هنر عمومی و در قالب شاخص‌های کلان کیفیت زندگی بررسی کرده‌اند (نظیر مطالعات موتنگومری (۲۰۱۳)). طی سال‌های منتخب حجم قابل‌توجهی از پژوهش‌های بین‌المللی و داخلی از آزمایش‌های میدانی و آزمایشگاهی روان‌فیزیولوژیک درباره اثر هنر بر استرس و اضطراب، تا مطالعات مکان‌سازی خلاق، اقتصاد هنر خیابانی و مرورهای نظام‌مند شادی در فضای عمومی منتشر شده است؛ اما ترکیب نظام‌مند این شواهد پراکنده در قالب یک مدل مفهومی یکپارچه هنوز صورت نگرفته است. این پژوهش با هدف پر کردن این خلأ، از طریق تحلیل محتوای متون این پیکره پژوهشی جدید در کنار ادبیات نظری بنیادین، انجام شده است.

بر این اساس، هدف اصلی این پژوهش، شناخت و بررسی مؤلفه‌های تأثیرگذار هنر عمومی بر ایجاد شادی، تحلیل رابطه میان این دو مفهوم بر پایه ادبیات و تدوین راهنمای طراحی شهری مبتنی بر آن است. پرسش‌های پژوهش عبارت‌اند از:

- مؤلفه‌های هنر عمومی مؤثر بر شادی در فضای شهری، بر پایه ادبیات بین‌المللی اخیر، کدام‌اند؟
- مدل مفهومی رابطه میان هنر عمومی و شادی شهری چگونه قابل‌ترسیم است؟

۲- مبانی نظری

از آنجا که کیفیت فضاهای عمومی می‌تواند بر نحوه ادراک، تعامل و احساس افراد نسبت به محیط اثرگذار باشد، شناخت عناصر مؤثر در شکل‌گیری این تجربه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در این بین، هنر عمومی به‌عنوان یکی از عناصر مؤثر در ساختار و معنای فضاهای شهری، می‌تواند در ارتقای کیفیت محیط، تقویت هویت و ایجاد تعامل میان شهروند و مکان نقش داشته باشد. از سوی دیگر، توجه به مفهوم شادی و عوامل مؤثر بر آن، زمینه لازم برای بررسی نقش هنر عمومی در شکل‌گیری فضاهای شهری مطلوب را فراهم می‌سازد. در این راستا در این بخش، ابتدا مفهوم، خاستگاه و جایگاه هنر عمومی بررسی شده و سپس ابعاد مرتبط با فضای شهری، شادی و ارتباط میان این مفاهیم مورد بحث قرار می‌گیرد.

۲-۱- هنر عمومی: مفهوم، خاستگاه و جایگاه در سلسله‌مراتب هنرها

هنر عمومی یکی از انواع هنر است که در طول صد سال گذشته توانسته جایگاه خود را به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عناصر فضاهای شهری پیدا کند. این هنر با هدف جلب عموم و ایجاد فضاهای مطلوب شهری، در سال‌های اخیر مورد توجه بسیاری از مدیران شهری، رشته‌های هنری متعدد و شهروندان قرار گرفته است. هنر عمومی در مفهوم عام خود، هنری است که در فضای عمومی

واقع شده و مخاطب آن را تمامی گروه‌های شهروندی تشکیل می‌دهند (مرادی، ۱۳۸۶). این هنر باید برای تمامی افراد به راحتی قابل دسترس باشد و به گروه خاصی از شهروندان اختصاص نداشته باشد (Maderuelo, 1994). در حقیقت، هنر عمومی هنری اشتراکی، مفید و عامه‌پسند است که هدف اصلی آن ایجاد معانی متعدد در ذهن مخاطب، ایجاد ارتباط با زمینه کالبدی و اجتماعی خاص خود و ایجاد روح در فضاهای شهری است (Armajani, 1995; Ammann, 1999). برخی نظریه‌پردازان هنر عمومی را به مثابه گفت‌وگوی عموم مطرح کرده‌اند که وظیفه آن بیان مشکلات، مسائل جاری، احساسات و موضوعاتی است که از طریق دیگر هنرها قابل بیان نیست و می‌تواند به آموزش شهروندان و افزایش آگاهی در جامعه بپردازد (Augaitis, Falk, Gilbert, & Moser, 1995; Smyth & Stevenson, 2005). گروهی دیگر بر نقش هنر عمومی در ایجاد جوامع خلاق، افزایش قدرت تفکر، خلاقیت و ریسک‌پذیری جامعه تأکید کرده‌اند (Zakaras & Brooks, 2004; McCarthy, Ondaatje, Zakaras, & Brooks, 2004). پژوهشگران دیگری بر ارزش مدنی و اجتماعی هنر عمومی، تأثیر آن بر مشارکت شهروندی، کاهش انزوای اجتماعی، افزایش حس اعتماد متقابل و در نهایت، شکل‌گیری جامعه‌ای امن و سالم تأکید کرده‌اند (Fiske, 1999; Kay, 2000; Voluntary Arts Network, 2005; Walker, Scott-Melnyk, & Sherwood, 2002). جدول ۱ خلاصه‌ای از مهم‌ترین ویژگی‌ها و تأثیرات هنر عمومی از دیدگاه نظریه‌پردازان مختلف را نشان می‌دهد.

جدول ۱- تعاریف و ویژگی‌های هنر عمومی از دیدگاه نظریه‌پردازان

نظریه‌پرداز (سال)	بعد غالب نظریه	ویژگی‌ها و تأثیرات اثرگذار هنر عمومی
لوینس و بلیک (۱۹۷۴)	اجتماعی-فرهنگی / اقتصادی	احیای منظر شهری، بازیافت مصالح و ایده‌های نو، توجه به تراکم و تمرکز مراکز شهری، لذت حسی، اقتصاد هنر
استوکولز و شوماکر (۱۹۸۱)	ادراکی-معنایی	وضوح، پیچیدگی، ازدحام، میزان تجانس/عدم تجانس و تضاد در بستر خاص فضا
هال و رابرتسون (۲۰۰۱)	اجتماعی-فرهنگی / ادراکی-معنایی	بهبود حس جمعی، کاهش جدایی‌های اجتماعی، تقویت هویت مدنی، محرک تغییرات اجتماعی، بهبود کیفیت زیبایی‌شناختی محیط
دافین و دانلوپ (۱۹۹۵، ۱۹۹۳)	اجتماعی-امنیتی	زیباسازی محیط، بهبود تعاملات اجتماعی، کاهش ترس و افزایش حس امنیت
بلینی (۱۹۸۹)	نمادین و سمبلیک	ایجاد حس هویت، بازگوکننده تاریخ و فرهنگ، تقویت شبکه اجتماعی
کنعانی (۱۳۸۸)	آموزشی-فرهنگی	بهبود سلیقه هنری مردم، ایجاد بیداری و خلاقیت، آموزش تاریخ و فرهنگ بومی به شهروندان

۲-۲- انواع هنر عمومی

منابع گوناگون، هنر عمومی را بر مبنای معیارهای متفاوتی دسته‌بندی کرده‌اند؛ از جمله بر اساس خالق اثر و ماهیت هنر (Abasgolizadeh, 2011) یا در چهار دسته شامل یادمان‌های تاریخی، ساختمان‌های ویژه، یادگاری‌ها و تزیینات و مبلمان شهری (مرادی، ۱۳۸۶). وبسایت Creative City Network of Canada نیز هنر عمومی را به دو دسته هنرهای آبستره/مفهومی و هنرهای عینی/تمثیلی تقسیم کرده است. با ترکیب این رویکردها، جدول زیر دسته‌بندی جامعی از انواع هنر عمومی بر اساس ذات اثر و خالق آن ارائه می‌دهد.

جدول ۲- انواع هنر عمومی. برگرفته از (Asgolizadeh, Creative City Network of; Canada, www.creativecity.ca; 2011؛ مرادی، ۱۳۸۶)

معیار	نوع	ابعاد	مصادیق
ذات اثر	عینی	کالبدی-یادمانی	نمادهای یادمانی تاریخی، ساختمان‌های شاخص، نمادهای خاطره‌انگیز
ذات اثر	تزیینی	کالبدی-فضایی	مجسمه، هنرهای نصب‌شونده، فواره و آب‌نما، دیوارنگاری رسمی و غیررسمی، مبلمان شهری، هنرهای خاکی
ذات اثر	ذهنی	فرایندی-اجتماعی	وقایع و فعالیت‌های اجتماعی، نمایش‌های هنری، موسیقی خیابانی، فرهنگ‌های مشهور، فعالیت‌های خلاقانه معنادار
ذات اثر	ذهنی-عینی	دیجیتال-تعاملی	هنر دیجیتال و انیمیشن خیابانی، دیوارنگاری و تابلوهای تعاملی
خالق اثر	ابتکاری	مردمی-خودجوش	فعالیت‌های هنری آماتور در شهر (مانند هنرهای خیابانی خوانندگان و نوازندگان)

خالق اثر	اشتراکی	فرایند جمعی	همکاری هنرمندان، طراحان شهری و معماران در خلق اثر
خالق اثر	تخصصی- هنرمندمحور	فردی-حرفه‌ای	تولیدات هنری تخصصی مانند موسیقی، نقاشی و مجسمه‌سازی

۲-۳- ادراک هنر عمومی

پس از بیان انواع و ویژگی‌های هنر عمومی، بررسی نحوه ادراک افراد از این هنر در فضای شهری اهمیت می‌یابد، زیرا رابطه‌ای مستقیم میان ادراک مطلوب از فضا و میزان رضایت از فضای شهری وجود دارد که در نهایت سبب شادی در مخاطب می‌گردد. ادراک عبارت است از فرایند پیچیده آگاهی‌یافتن از اطلاعات حسی و تفسیر آن‌ها (رایبیز، ۱۳۸۶). ادراک، فرایندی است که افراد به‌وسیله آن، پنداشت‌ها و برداشت‌های خود از محیط را تنظیم و تفسیر می‌کنند و بدین‌وسیله به آن‌ها معنا می‌دهند؛ با این‌حال، ادراک می‌تواند با واقعیت عینی متفاوت باشد، زیرا رفتار افراد بیش از آنکه به واقعیت وابسته باشد، به نوع برداشت آن‌ها بستگی دارد. هنر برای تبدیل‌شدن به هنری قابل ادراک باید با فرد و مکان قرارگیری‌اش در ارتباطی دوسویه باشد؛ ارتباطی که توسط مؤلفه‌های محیطی و فردی و ویژگی‌های ذاتی هنر و خالق آن شکل می‌گیرد. جدول زیر شاخص‌های ادراک هنر عمومی را در دو دسته شاخص‌های متکی به فرد و شاخص‌های متکی به مکان ارائه می‌دهد.

جدول ۳- شاخص‌های ادراک هنر عمومی (Landry, 1996; Matarasso, 1997; Remesar, 2005)

دسته شاخص	زیر شاخص	توضیح
متکی به فرد	پیش‌زمینه ذهنی-فرهنگی	احساس، فرهنگ و شخصیت فرد ادراک‌کننده
متکی به فرد	میزان آشنایی با هنر عمومی	دانش و تجربه پیشین فرد نسبت به هنر
متکی به فرد	زمان و تجربه ادراک	لحظه تجربه، مکان قرارگیری هنر و سن و شخصیت فرد
متکی به مکان	اجتماعی‌بودن	درجه دعوت‌کنندگی اثر برای دیده‌شدن و برانگیختگی اجتماعی
متکی به مکان	تناسبات و شایستگی	درجه شایستگی و برازندگی اثر با بستر مکانی
متکی به مکان	معنا	درجه تحریک ذهنی و ترجمه عناصر نمادین و خاطره‌انگیز اثر

لازم به ذکر است تفاوت نوع هنر عمومی در اندیشه خالق اثر، و نیز نحوه مکان‌یابی آن در فرهنگ‌ها و ایدئولوژی‌های گوناگون، بر ادراک این شاخص‌ها تأثیرگذار است. برای نمونه، بر طبق نظریات پست‌مدرن، ادراک اثر هنری به‌گونه‌ای صورت می‌گیرد که هر فرد بتواند معنایی خاص را از اثر برداشت کند و خالق اثر نقشی تعیین‌کننده در نوع برداشت مخاطب ندارد. در مقابل، در اندیشه اسلامی-ایرانی، اثر هنری باید متضمن معنایی مشخص باشد که هدف آن دستیابی به کمال و بیان ایده وحدت است؛ به بیان دیگر، اثر هنری ارزشمند باید در عین ایجاد معانی گوناگون در افراد، ایشان را به‌سوی اندیشه‌ای واحد هدایت کند (کریمیان و سعیدی، ۱۳۹۱). هر دو رویکرد، با هدف جلب مشارکت مردم و ایجاد معنا در ذهن مخاطب، در جوامع مختلف شکل می‌گیرند و هدف نهایی هنر عمومی را تعامل با مخاطب و جلب عموم مردم با تجربیات گوناگون تشکیل می‌دهد.

۲-۴- شادی و معیارهای آن

شادی حالت هیجانی مثبتی است که بیانگر رضایت از زندگی، چه در بعد کلان و چه در بعد خرد، است (Argyle et al., 1995). این مفهوم به‌گونه‌ای تجربه مثبت از زندگی، رضایت و فقدان احساس منفی ناشی از اضطراب و استرس را بر ذهن مترتب می‌کند (Argyle & Crossland, 1987). یکی از قدیمی‌ترین تعاریف مفهوم شادی را می‌توان در آثار فیلسوفان یونان باستان جست‌وجو کرد؛ سقراط، افلاطون و ارسطو نشاط را با سلامتی، ثروت و وقایع زندگی روزمره مرتبط دانسته و معتقد بودند شادی مربوط به یک لحظه از زمان نیست، بلکه مربوط به کل زندگی است. مفهوم شادی به دو دسته خرد و کلان تقسیم می‌شود. در سطح کلان، مسائلی چون ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فیزیکی، روان‌شناختی و جغرافیایی کیفیت زندگی مورد توجه است و رضایت از زندگی با دسترسی به خدمات، برخورداری از فضای سبز و درآمد ناخالص ملی در ارتباط مستقیم قرار دارد. در سطح خرد، موضوعاتی که با فرد، حالات روانی و تجربیات مثبت او از فضای شهری و محلات در ارتباط مستقیم است مطرح می‌شود؛ در حقیقت، نوع ادراک فرد از مؤلفه‌های فضای شهری در ایشان سبب رضایت و شادی یا برعکس، سبب نارضایتی از محیط می‌شود. ازآنجا که موضوع این مقاله سطح خرد شادی است، جدول زیر تعاریف و معیارهای مرتبط با این سطح را ارائه می‌دهد.

جدول ۴- تعاریف، رویکرد، مقیاس و معیارهای شادی از دیدگاه نظریه‌پردازان مختلف

نظریه پرداز (سال)	رویکرد/مقیاس	معیارهای اصلی
-------------------	--------------	---------------

مونتهگومری (۲۰۱۳)	روان‌شناختی-اجتماعی / خرد	احساس امنیت و ایمنی، احساس سلامت، تجربه لذت بیشتر از درد، احساس برابری و شمول، احساس آزادی و توانمندی، امنیت اقتصادی، پیوند اجتماعی قوی
سلیگمن و دنر (۲۰۰۲)	روان‌شناختی-اجتماعی / خرد	بشاش بودن و مسرور بودن قابل مشاهده در رفتار فیزیکی و تجربه هیجانی، بروز صفات و عواطف خوشایند و علائم مثبت اجتماعی
باقری خلیلی و عامری (۱۳۸۹)	جامعه‌شناختی / کلان-خرد	نگرش ذهنی مثبت، امید به زندگی، آزادی ابراز عقاید، رفاه مادی، پیوند اجتماعی، احساس امنیت، کیفیت زندگی
عنبری و حق (۱۳۹۱)	روان‌شناختی / کلان	ذهنیت مثبت به عنوان بنیاد شادی و لزوم تقویت آن برای تداوم نشاط
لو و گیل مور (۲۰۰۴)	روان‌شناختی / خرد	رضایت و خرسندی ذهنی، احساس مثبت، تعادل حیاتی، موفقیت و امید، رهایی از ناهنجاری
مازلو (۱۹۴۳)	روان‌شناختی / خرد	خودشکوفایی، میل به زیبایی و حقیقت، نیاز به احترام، نیاز به محبت و تعلق‌پذیری، نیاز به امنیت روانی
اوچیدا و اوگیهارا (۲۰۱۲)	روان‌شناختی-جامعه‌شناختی / کلان-خرد	بعد فردی (خودمختاری، عاملیت، عزت نفس) در فرهنگ غربی؛ بعد جمعی (هماهنگی ارتباط، حمایت اجتماعی) در فرهنگ آسیایی
لندری (۱۹۹۶، ۲۰۰۰)	زیبایی‌شناختی / خرد	تراکم مفید افراد، تنوع، دسترسی، ایمنی و امنیت، هویت و تمایز، خلاقیت، ارتباط و تشریک مساعی
شاخص شهر شاد (۲۰۱۴)	زیبایی‌شناختی / خرد	حس تعلق، حس جهت‌یابی، ارتباط، درگیر شدن در فضا، احساس مثبت، تاب‌آوری، سرزندگی، خودشکوفایی

با توجه به جدول فوق، دو نظریه مازلو (۱۹۴۳) و مونتهگومری (۲۰۱۳) کاربرد عملی‌تری برای تحلیل شادی در فضای شهری در سطح خرد دارند. اگرچه مازلو به‌طور مستقیم درباره شادی سخن نگفته، در هرم سلسله‌مراتب نیازها به مؤلفه‌هایی چون خودشکوفایی، میل به زیبایی و حقیقت، نیاز به احترام و امنیت اشاره کرده که سبب ایجاد شادی و رضایت در فرد می‌شوند. مونتهگومری نیز شاخص‌هایی چون حس تعلق، خلاقیت، مشارکت در فضا، خودشکوفایی، برابری، امنیت و آزادی را برای ارزیابی فضای شهری شاد پیشنهاد داده است.

۳- روش تحقیق

این پژوهش از نظر هدف، بنیادی-کاربردی و از نظر روش، کیفی است و با راهبرد تحلیل محتوای کیفی متون بر پایه رویکرد ترکیبی قیاسی - استقرایی مایرینگ (Mayring, 2014) و اصول کدگذاری کریپندورف (Krippendorff, 2018) انجام شده است. برخلاف مرور توصیفی صرف، تحلیل محتوای کیفی امکان کدگذاری نظام‌مند واحدهای معنایی متن، ساخت مقوله‌ها به شکل هم‌زمان قیاسی (مبتنی بر مبانی نظری بخش ۲) و استقرایی (برخاسته از خود متون)، و سنجش کمی فراوانی و اهمیت نسبی هر مقوله در پیکره پژوهشی را فراهم می‌کند؛ به همین دلیل برای هدف این پژوهش -یعنی ترکیب نظام‌مند شواهد پراکنده در دو حوزه هنر عمومی و شادی شهری در قالب یک مدل مفهومی و یک راهنمای طراحی عملیاتی- انتخاب شد.

۳-۱- پرسش پژوهش و تعریف بدنه مطالعات و تحلیل

پرسش راهنمای تحلیل محتوا عبارت بود از: «متون علمی منتشر شده طی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۶ چه مؤلفه‌هایی را به عنوان رابط میان هنر عمومی و شادی/رفاه فضای شهری معرفی می‌کنند؟». پیکره تحلیل از دو دسته متن تشکیل شده است: (الف) پیکره اصلی شامل ۵۰ منبع علمی بین‌المللی و داخلی منتشر شده طی سال‌های منتخب در نشریات و پایگاه‌های معتبر داوری شده (نظیر Journal of Environmental Psychology، Journal of Urban Affairs، Cities & Health، Urban Studies، Frontiers، Wellbeing، Space and Society، Sustainability، IJERPH، GeoJournal و سایر مطالعات مرتبط با حوزه شهری)؛ (ب) پیکره تکمیلی شامل متون نظری بنیادین در حوزه هنر عمومی، ادراک محیطی و شادی که چارچوب مفهومی زمینه‌ای و مقولات قیاسی اولیه تحلیل را فراهم کردند. جست‌وجوی پیکره اصلی در پایگاه‌های علمی بین‌المللی شامل Scopus، Science Direct، Google Scholar، Frontiers، MDPI، Taylor & Francis، Springer و Sage، و نیز پایگاه‌های داخلی مگیران و نورمگز انجام شد. این جست‌وجو با ترکیب کلیدواژه‌ها «Public Art»، «Street Art»، «Mural»، «Urban Happiness»، «Urban Design»، «Placemaking» و «Wellbeing» و کلیدواژه‌های مرتبط با «هنر عمومی» و «شادی شهری»، و با محدودسازی بازه زمانی منتخب انجام شد. معیار ورود، انتشار در نشریه یا گزارش نهاد معتبر دارای داوری

علمی و ارتباط مستقیم محتوایی با هنر عمومی/هنر خیابانی و شادی، رفاه یا کیفیت فضای شهری بود. معیار خروج شامل سه مورد بود: فقدان داوری علمی (اخبار، وبلاگ و منابع تبلیغاتی)، عدم ارتباط مستقیم موضوعی، و نشانه‌های اعتبار مشکوک (برای نمونه، تعدادی از نتایج بازیابی شده در نشریات ناشناخته با الگوی ارجاع‌دهی به‌شدت تکرار شونده و غیرقابل ردیابی شناسایی و از پیکره حذف شدند). از میان بیش از ۹۰ منبع بازیابی شده در جست‌وجوی اولیه، ۵۰ منبع که معیارهای ورود را به‌طور کامل احراز کردند، به‌شیوه هدفمند برای تحلیل نهایی انتخاب شدند.

جدول ۵- پایگاه‌های جست‌وجو، تعداد رکوردهای بازیابی شده و دلایل حذف در فرایند گزینش پیکره تحلیل محتوا

پایگاه/منبع جست‌وجو	بازیابی اولیه	حذف شده	دلیل عمده حذف	منابع وارد شده به تحلیل نهایی
Scopus / Science Direct (Elsevier)	۲۴	۱۲	عدم ارتباط مستقیم موضوعی (۷ مورد)؛ تکرار در چند پایگاه (۵ مورد)	۱۲
MDPI (Sustainability, IJERPH)	۶	۲	عدم ارتباط مستقیم موضوعی	۴
Taylor & Francis	۱۳	۵	عدم ارتباط مستقیم موضوعی (۳ مورد)؛ تکرار در چند پایگاه (۲ مورد)	۸
Sage	۶	۳	عدم ارتباط مستقیم موضوعی	۳
Wiley (Journal of Urban Affairs)	۴	۲	عدم ارتباط مستقیم موضوعی	۲
Springer	۴	۲	عدم ارتباط مستقیم موضوعی	۲
Frontiers	۳	۱	عدم ارتباط مستقیم موضوعی	۲
Google Scholar و سایر (کتاب‌ها، گزارش‌های نهادهای، مجموعه مقالات کنفرانس)	۲۸	۱۲	فقدان داوری علمی/اعتبار مشکوک (۷ مورد)؛ عدم ارتباط موضوعی (۵ مورد)	۱۶
مگیران / نورمگز (داخلی)	۳	۲	عدم ارتباط مستقیم موضوعی	۱
جمع کل	۹۱	۴۱	—	۵۰

۳-۲- واحد تحلیل و چارچوب کدگذاری

مطابق اصول تحلیل محتوای کیفی، سه سطح واحد تعریف شد: واحد ثبت^۱ هر عبارت یا جمله حاوی یک مفهوم مجزا درباره رابطه هنر عمومی و شادی /رفاه شهری بود؛ واحد زمینه‌آچکیده، یافته‌ها و بحث هر منبع بود که برای تفسیر واحد ثبت به آن مراجعه می‌شد؛ و واحد نمونه‌گیری^۳ کل متن هر یک از ۵۰ منبع پیکره اصلی بود. تحلیل در سه گام متوالی انجام شد:

- گام اول- کدگذاری باز: بیش از ۱۴۰ کد اولیه از چکیده، یافته‌ها و بحث ۵۰ منبع پیکره اصلی استخراج شد (برای نمونه «کاهش استرس»، «دلبستگی مکانی»، «مشارکت شهروندی»، «ارزش گردشگری»، «کاهش احساس ناامنی»، «کیفیت زیبایی‌شناختی»، «سرمایه اجتماعی»، «هویت جمعی».
- گام دوم- کدگذاری محوری: کدهای هم‌معنا در قالب ۹ مقوله محوری ادغام شدند ترکیب مقولات به‌شیوه قیاسی-استقرایی صورت گرفت: مقولات «ذهنی/عینی/زیبایی‌شناختی» از مبانی نظری بخش ۲ به‌صورت قیاسی وام گرفته شدند، در حالی که مقولات «روان‌فیزیولوژیک»، «اقتصادی-گردشگری» و «مکان‌سازی خلاق» به‌صورت استقرایی از دل خود پیکره ظهور کردند.
- گام سوم- کدگذاری انتخابی و تحلیل فراوانی: مقولات محوری حول مقوله هسته «نقش هنر عمومی در شادی فضای شهری» سازمان‌دهی شدند و فراوانی حضور هر مقوله در ۵۰ منبع پیکره شمارش شد؛ این تحلیل فراوانی که در سنت مایرینگ گام تکمیلی و کمی ساز تحلیل محتوای کیفی محسوب می‌شود مبنای اولویت‌بندی مؤلفه‌های مدل مفهومی نهایی قرار گرفت.

۳-۳- اعتبار و پایایی

به منظور افزایش اعتبار^۴ یافته‌ها، از راهبرد سه‌سویه‌سازی منابع^۵ میان پیکره اصلی بین‌المللی-داخلی (۲۰۰۰-۲۰۲۶)، متون نظری بنیادین و مطالعات موردی استفاده شد. برای افزایش پایایی فرایند کدگذاری، یک کتاب کد^۶ شامل تعریف عملیاتی هر یک از ۹ مقوله محوری و معیار انتساب تدوین شد و کدگذاری کل پیکره در دو مقطع زمانی با فاصله دو هفته توسط نگارنده به‌طور مستقل تکرار شد^۷؛ میزان تطابق کدگذاری در دو مرحله برای مقوله‌های اصلی بالای ۸۵ درصد بود و موارد مغایر با بازخوانی مجدد متن اصلی و اجماع بر تعریف کتاب کد رفع شد. بالاین‌حال، از آنجا که کدگذاری توسط یک نگارنده واحد انجام شده، پایایی بین‌کدگذاری^۸ به معنای دقیق آن (مانند ضریب کاپای کوهن با دو کدگذار مستقل) محاسبه نشده است؛ این محدودیت روش‌شناختی صراحتاً در بخش محدودیت‌های پژوهش بازتاب داده شده است. لازم به ذکر است این پژوهش مبتنی بر تحلیل محتوای متون ثانویه (اسنادی) است و فاقد داده‌های میدانی یا پیمایشی مستقل تولیدشده توسط نگارنده است.

۴- یافته‌ها: مدل مفهومی رابطه هنر عمومی و شادی فضاهای شهری

در این بخش ابتدا مفاهیم و موضوعات مرتبط با هنر عمومی و شادی در فضای شهری از مطالعات بررسی‌شده استخراج و دسته‌بندی شدند. سپس، مفاهیم مشابه در قالب مقوله‌های اصلی قرار گرفتند تا ارتباط میان هنر عمومی و تجربه شادی در فضای شهری روشن‌تر شود. در ادامه، بر اساس این مقوله‌ها، چارچوب مفهومی پژوهش و روابط میان مؤلفه‌های اصلی ارائه می‌شود.

۴-۱- تحلیل محتوا: مرور نظام‌مند ادبیات طی سالهای ۲۰۰۰-۲۰۲۶

برای به‌روزرسانی پیشینه پژوهش و تدوین بدنه اصلی تحلیل محتوا، ۵۰ منبع علمی بین‌المللی و داخلی منتشرشده طی سال‌های منتخب در نشریات و پایگاه‌های معتبر داوری‌شده (از جمله Journal of Urban، Cities & Health، Cities، Urban Studies، Journal of Environmental Psychology، Affairs، Sustainability، GeoJournal و نشریه مطالعات شهری) بررسی و تحلیل شدند. جدول ۶ فهرست کامل این بدنه را به‌همراه موضوع/یافته کلیدی هر منبع و مقوله‌های کدگذاری محوری که هر منبع در آن دسته‌بندی شد (بر اساس چارچوب کدگذاری) ارائه می‌دهد. راهنمای نشانه‌های ستون آخر: آر. دی = کیفیت زیبایی‌شناختی-ادراکی، آر = روان‌فیزیولوژیک، دی = دلبستگی مکانی، ام = مشارکت اجتماعی/حکمرانی، اچ = هویت جمعی-فرهنگی، ای = انسجام اجتماعی/امنیت، ایی = ارزش اقتصادی-گردشگری، پی = مکان‌سازی خلاق/بازآفرینی، کیو = کیفیت زندگی/شادی کلان‌شهری.

جدول ۶- پیکره تحلیل محتوا شامل ۵۰ منبع علمی هنر عمومی و شادی شهری، ۲۰۰۰-۲۰۲۶، به‌همراه مقوله‌های کدگذاری

محوری

ردیف	منبع (نویسنده سال)	موضوع / یافته کلیدی	مقوله
۱	Hall & Robertson (2001)	هنر عمومی و بازآفرینی شهری: دفاعیات، ادعاها و مناظرات انتقادی	اچ، پی
۲	Casanovas (2005)	هنر عمومی و ادغام آن در محیط شهری	زد، پی
۳	Sharp et al. (2005)	هنر عادلانه برای شهر عادلانه: هنر عمومی و شمول اجتماعی در بازآفرینی شهری	ای، پی
۴	Silvia (2005)	ارزیابی‌های شناختی و علاقه به هنر بصری: نظریه ارزیابی هیجانات زیبایی‌شناختی	زد، آر
۵	Leyden (2003)	سرمایه اجتماعی و محیط ساخته‌شده: اهمیت محله‌های پیاده‌مدار	ای، کیو
۶	Balducci & Checchi (2009)	شادی و کیفیت زندگی شهری: نمونه میلان	کیو
۷	Markusen & Gadwa (2010)	مکان‌سازی خلاق (گزارش راهبردی NEA ^۹)	پی، ایی
۸	Pollock & Paddison (2010)	جای‌دهی هنر عمومی: عمل، سیاست‌گذاری و مسائل	ام، پی
۹	Zebracki et al. (2010)	واسازی آرمان‌شهر هنر عمومی: بررسی ادعاهای هنر عمومی در عمل	زد، اچ
۱۰	Lewicka (2010)	چه چیزی محله را از خانه و شهر متمایز می‌کند: اثر مقیاس مکان بر دلبستگی مکانی	دی
۱۱	Leyden et al. (2011)	فهم پیگیری شادی در ده کلان‌شهر	کیو
۱۲	Roberts et al. (2011)	نقش‌های تازه گالری‌های هنری: هنر به‌مثابه مداخله اجتماعی برای مراقبت از سلامت روان	آر
۱۳	Francis et al. (2012)	ایجاد حس اجتماع: نقش فضای عمومی	ای، دی
۱۴	Ballas & Tranmer (2012)	افراد شاد یا مکان‌های شاد؟ رویکرد مدل‌سازی چندسطحی شادی	کیو

کیو	مطالعات کیفیت زندگی شهری: مروری و کاربردهای آن	Marans (2012)	۱۵
آر	الگوهای فعالیتهای فرهنگی دریافتی و خلاقانه و پیوند آن با سلامت ادراک شده و اضطراب	Cuyper et al. (2012)	۱۶
آر	مغز در هنر: تجربه زیبایی‌شناختی شدید شبکه پیش فرض مغز را فعال می‌کند	Vessel et al. (2012)	۱۷
اچ، پی	گرافیتی یا هنر خیابانی؟ جغرافیای اخلاقی شهر خلاق	McAuliffe (2012)	۱۸
زد	نقش هنر بصری عمومی در بازشناسی فضای شهری	Januchta-Szostak (2010)	۱۹
ام، پی	طرح کراس‌تاون: هنر، اجتماع و مکان‌سازی در ممفیس	Thomas et al. (2014)	۲۰
ای، پی	نقش هنر در نجیب‌سازی و بازآفرینی شهری: توسعه زیبایی‌شناختی، اجتماعی و اقتصادی	Palermo (2014)	۲۱
اچ، دی	دیوارنگاری‌های خیابانی به‌مثابه میراث فرهنگی ملموس منحصربه‌فرد	Poon (2016)	۲۲
ام، کیو	فضای اجتماعی سرزنده، فعالیت رفاهی و طراحی شهری: مداخله کم‌هزینه فضای عمومی محله‌محور	Anderson et al. (2017)	۲۳
ای	هنر خیابانی چگونه می‌تواند ارزش اقتصادی داشته باشد؟	Forte & De Paola (2019)	۲۴
ای	اثر دیوارنگاری‌ها بر ایمنی محله در فیلادلفیا	Mason & Dwyer (2019)	۲۵
آر	شواهد نقش هنرها در ارتقای سلامت و رفاه (گزارش سازمان جهانی بهداشت)	Fancourt & Finn (2019)	۲۶
اچ	تولید مناظر شهری هنر عمومی چین: صحنه مجسمه‌سازی شهری شانگهای	Zheng (2019)	۲۷
کیو	شهر فشرده، گسترش شهری و رفاه ذهنی	Mouratidis (2019)	۲۸
اچ	هنر عمومی و دگرگونی آیینی در ایرلند شمالی	Downey & Sherry (2020)	۲۹
ام، پی	مکان‌سازی خلاق: ایجاد تغییر از طریق مشارکت	Daniel & Kim (2020)	۳۰
زد، ام	هنر در فضاهای شهری	Karimimoshaver et al. (2021)	۳۱
زد	دیوارنگاری به‌مثابه هنر عمومی در بافت شهری	Demir Türközü & Caliskan (2021)	۳۲
پی، کیو	شهرهای پایدار و سرزنده: فرصت‌ها و تهدیدها در شهرهای لهستانی	Denis et al. (2021)	۳۳
ام، پی	طراحی شهری و نقش مکان‌سازی در به‌کارگیری راه‌حل‌های مبتنی بر طبیعت (میلان)	Boros & Mahmoud (2021)	۳۴
زد، کیو	راهنمای طراحی فضای عمومی شاد با ۲۰ مؤلفه	Samavati & Desmet (2022)	۳۵
زد، کیو	تبدیل نقاشی کودکان به هنر عمومی برای بهبود فضای شهری و شادی مردم	Luo et al. (2022)	۳۶
پی، ای، ام	ارزیابی ارزش‌ها در مکان‌سازی خلاق	Crisman (2022)	۳۷
پی، ای، زد	هنر عمومی برای مکان‌سازی و بازآفرینی شهری (سه شهر استرالیا)	Zebracki et al. (2022)	۳۸
ای، اچ	ایجاد فضا برای هنر: آثار بلندمدت هنر خیابانی در بافت شهری	Kolçak & Kaya (2022)	۳۹
دی، اچ	پرورش میراث فرهنگی و دلبستگی مکان از طریق هنر خیابانی	Boffi et al. (2023)	۴۰
کیو	شادی شهری در چارچوب اهداف توسعه پایدار: نمونه اودانا، سورات	Bhatt (2023)	۴۱
پی، کیو	فراروش مطالعات هنر عمومی، مکان‌سازی خلاق و فضای شهری شاد	Divsalar et al. (2024)	۴۲
زد، کیو	مرور نظام‌مند عوامل مؤثر بر شادی در فضای عمومی (۵۷ مقاله، ۶۴ عامل)	Samavati et al. (2024)	۴۳
زد، کیو	هنر عمومی به‌مثابه مولد شهر مطلوب	Prawata (2024)	۴۴
آر	اثر مداخله هنری خیابانی بر اضطراب، استرس و خلق منفی (آزمایش میدانی)	Mikuni et al. (2024)	۴۵
آر	اثر هنر شهری بر رفاه: مطالعه آزمایشگاهی	Dehove et al. (2025)	۴۶
ای، پی	ظهور طبقه خلاق	Florida (2002)	۴۷
زد، کیو	شهرهایی برای مردم	Gehl (2010)	۴۸
اچ، ای	شهر عربان: مرگ و زندگی مکان‌های شهری اصیل	Zukin (2010)	۴۹
زد، اچ	فراسوی آرمان‌شهر هنر عمومی: هنر عمومی چنان‌که مخاطبانش ادراک می‌کنند	Zebracki (2013)	۵۰

مرور این ۵۰ منبع نشان می‌دهد ادبیات این حوزه از سال ۲۰۰۰ تاکنون سه چرخش محتوایی داشته است: در دهه نخست (۲۰۰۰-۲۰۱۰) تمرکز اصلی بر مفهوم‌سازی هنر عمومی، بازآفرینی شهری و سرمایه اجتماعی بوده است؛ در دهه دوم (۲۰۱۱-۲۰۱۹) پیوند این ادبیات با مطالعات کمی شادی و رفاه ذهنی (کیفیت زندگی شهری) و اقتصاد هنر خیابانی گسترش یافته است؛

و در سال‌های اخیر (۲۰۲۰-۲۰۲۶) ورود شواهد تجربی و روان‌فیزیولوژیک (آزمایش‌های میدانی و آزمایشگاهی) و مرورهای نظام‌مند جامع، ادبیات را به سطح تجربی و کاربردی‌تری ارتقا داده است. این روند تاریخی، مبنای غنی‌سازی مدل مفهومی این پژوهش را تشکیل می‌دهد.

۴-۲- فراوانی مقولات کدگذاری

جدول ۷ فراوانی حضور هر یک از نه مقوله محوری را در پیکره ۵۰ منبعی تحلیل محتوا نشان می‌دهد. از آنجا که هر منبع می‌تواند هم‌زمان در بیش از یک مقوله کدگذاری شود، مجموع فراوانی‌ها از ۵۰ بیشتر است.

جدول ۷- فراوانی مقولات محوری کدگذاری در پیکره ۵۰ منبعی تحلیل محتوا

نشانه	مقوله محوری	فراوانی (از ۵۰ منبع)	درصد	نمونه منابع
پی	مکان‌سازی خلاق و بازآفرینی شهری	۱۵	۳۰٪	Markusen & Gadwa, 2010; Crisman, 2022; Divsalar et al., 2024
کیو	کیفیت زندگی/شادی در مقیاس کلان‌شهری	۱۵	۳۰٪	Balducci & Checchi, 2009; Mouratidis, 2019; Samavati et al., 2024
زد	کیفیت زیبایی‌شناختی- ادراکی	۱۳	۲۶٪	Januchta-Szostak, 2010; Karimimoshaver et al., 2021; Gehl, 2010
اچ	هویت جمعی-فرهنگی	۱۰	۲۰٪	Hall & Robertson, 2001; Zheng, 2019; Zukin, 2010
ایی	ارزش اقتصادی- گردشگری	۸	۱۶٪	Florida, 2002; Forte & De Paola, 2019; Kolçak & Kaya, 2022
ام	مشارکت اجتماعی و حکمرانی	۷	۱۴٪	Pollock & Paddison, 2010; Daniel & Kim, 2020; Boros & Mahmoud, 2021
آر	روان‌فیزیولوژیک (کاهش استرس/اضطراب)	۷	۱۴٪	Roberts et al., 2011; Fancourt & Finn, 2019; Mikuni et al., 2024; Dehove et al., 2025
دی	دلبستگی مکانی و حس تعلق	۴	۸٪	Lewicka, 2010; Francis et al., 2012; Boffi et al., 2023
ای	انسجام اجتماعی و امنیت	۴	۸٪	Leyden, 2003; Sharp et al., 2005; Mason & Dwyer, 2019

تحلیل فراوانی نشان می‌دهد دو مقوله «مکان‌سازی خلاق و بازآفرینی» و «کیفیت زندگی/شادی کلان‌شهری» (هر یک با فراوانی ۱۵ از ۵۰، معادل ۳۰٪) پرتکرارترین مقولات پیکره پژوهش‌اند؛ این امر نشان می‌دهد ادبیات موجود، هنر عمومی را بیش از هر چیز در پیوند با راهبردهای کلان بازآفرینی شهری و شاخص‌های کلان‌مقیاس شادی یا کیفیت زندگی مطالعه کرده است. در مقابل، مقوله «روان‌فیزیولوژیک» با فراوانی نسبتاً پایین‌تر ۱۴٪ اما با روند رو به رشد در سال‌های اخیر (تمامی ۷ منبع این مقوله در بازه ۲۰۱۱ تا ۲۰۲۵ منتشر شده‌اند)، بیانگر یک حوزه نوظهور و درحال گسترش در ادبیات است. مقولات «دلبستگی مکانی» و «انسجام اجتماعی-امنیت» نیز با کمترین فراوانی (هر کدام ۸٪) نشان می‌دهند این دو بعد، هرچند نظری اهمیت بالایی دارند، کمتر موضوع مطالعات تجربی مستقل بوده‌اند و می‌توانند اولویت پژوهش‌های آتی باشند.

۴-۳- مدل مفهومی

تحلیل محتوای ترکیبی پیکره نظری بنیادین و پیکره سالهای منتخب نشان می‌دهد خصوصیات هنر عمومی که سبب افزایش کیفیت فضا و در نهایت ایجاد رضایت و شادی در فضاهای شهری می‌شوند، از ابعاد ذهنی، عینی و روان‌فیزیولوژیک (در مقیاس فردی) و ابعاد زیبایی‌شناختی-تجربی، عملکردی-فرهنگی، عملکردی-اجتماعی-امنیتی و عملکردی-اقتصادی (در مقیاس جمعی) تشکیل می‌شوند. در مقایسه با مدل مبتنی بر ادبیات نظری کلاسیک، مهم‌ترین افزوده پیکره ۲۰۰۰-۲۰۲۶ افزودن بعد «روان‌فیزیولوژیک» فردی (مبتنی بر شواهد تجربی کاهش استرس و اضطراب) و تقویت بعد «عملکردی-اجتماعی-امنیتی» و

«عملکردی- اقتصادی» جمعی (مبتنی بر شواهد ایمنی محله و ارزش گردشگری) است. جدول ۸ مدل نهایی مؤلفه‌ها را به‌طور خلاصه، به‌همراه مستندات پژوهشی هر مقوله، ارائه می‌دهد.

جدول ۸- مدل نهایی مؤلفه‌های هنر عمومی مؤثر بر شادی فضاهای شهری، مبتنی بر تحلیل محتوای پیکره نظری و پیکره سال‌های ۲۰۲۶-۲۰۰۰

مقیاس	بعد	مؤلفه‌ها	منبع
جمعی	زیبایی‌شناختی-تجربی	خاطره‌انگیزی، حس تعلق، احساس آزادی، خلاقیت، خوانایی	Boffi et al., 'Karimimoshaver et al., 2021 2023
جمعی	عملکردی-فرهنگی	هویت ملی و بومی، آگاهی و آموزندگی فرهنگی، تنوع اجتماعی-فرهنگی	Luo et al., 2022; Downey & Sherry, 2020
جمعی	عملکردی-اجتماعی-امنیتی	احساس برابری، ارتباط اجتماعی، مشارکت‌پذیری و حکمرانی دموکراتیک، کاهش احساس ناامنی	'Crisman, 2022; Mason & Dwyer, 2019 Daniel & Kim, 2020
جمعی	عملکردی-اقتصادی	جذب سرمایه، جذب گردشگری، ارزش‌آفرینی اقتصادی محله	Kolçak & Kaya, 'Forte & De Paola, 2019 2022
فردی	ذهنی	خلاقیت و ابتکار، هویت و حس تعلق فردی، حس مکان	Demir Türközü & Caliskan, 2021
فردی	عینی	کیفیت بصری (شکل، تناسب، بافت، نور و رنگ)، خوانایی، زیبایی و جذابیت	Samavati & Desmet, 2022
فردی	روان‌فیزیولوژیک	کاهش استرس، اضطراب و خلق منفی؛ افزایش احیاکنندگی ادراک‌شده مکان	Dehove et al., 2025; Mikuni et al., 2024

بر اساس این یافته‌ها، مدل مفهومی پژوهش را می‌توان به‌صورت زنجیره‌ای علی زیر ترسیم کرد. در این زنجیره، ادراک هنر عمومی نقش حلقه واسط و تعیین‌کننده را ایفا می‌کند، زیرا صرف حضور هنر عمومی در فضای شهری، به‌خودی‌خود تضمین‌کننده ایجاد شادی نیست؛ بلکه این ویژگی منحصربه‌فرد نیازمند شرایطی چون مفهوم‌سازی صحیح، طراحی و اجرای مناسب، درک مفاهیم و هنجارهای مورد پسند هر فرهنگ، توجه به نیازهای گروه‌های مختلف سنی و اجتماعی، و فراهم‌آوردن زمینه مشارکت افراد در هنر و ارتباط و ادراک ایشان از این عنصر در فضای شهری است. شواهد تجربی اخیر (Mikuni et al., 2024; Dehove et al., 2025). این زنجیره را با نشان‌دادن کاهش قابل‌سنجش استرس فیزیولوژیک پس از مواجهه کوتاه‌مدت با هنر شهری، از سطح صرفاً نظری فراتر برده و پشتوانه تجربی بخشیده‌اند.

۵- بحث

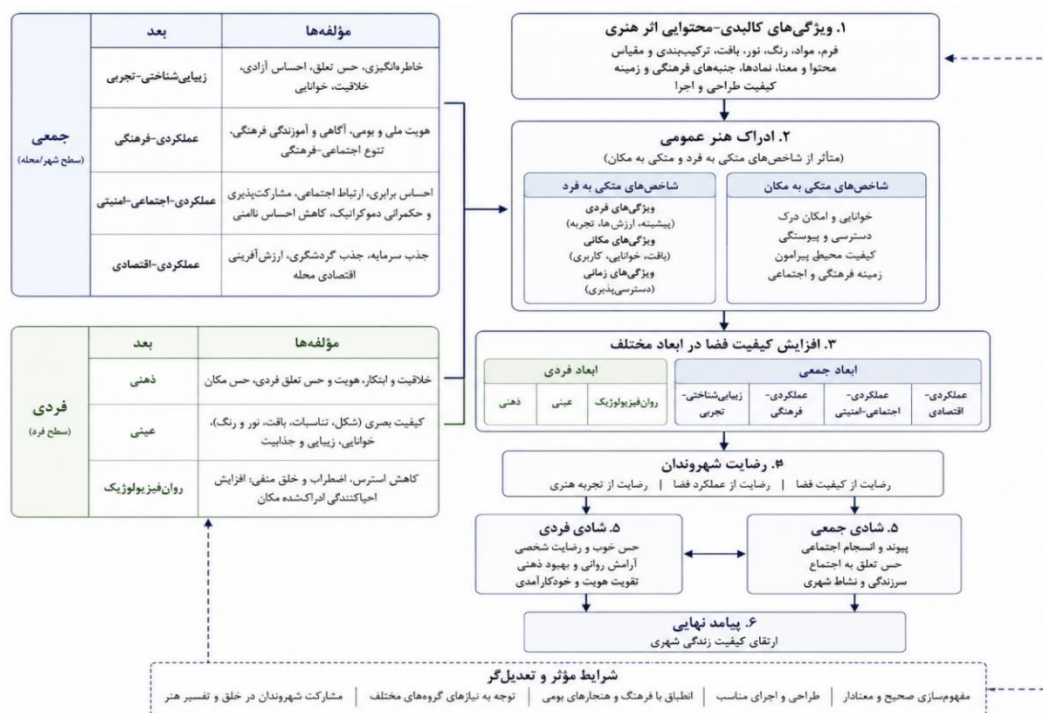
یافته‌های این پژوهش با بخشی از ادبیات موجود هم‌راستا است و در عین حال زوایای تازه‌ای به آن می‌افزاید. مدل ارائه‌شده نشان می‌دهد نیازهای روان‌شناختی مطرح‌شده در نظریه موتگومری (۲۰۱۳) مانند احساس امنیت، برابری و آزادی در سطح مؤلفه‌های عملکردی-اجتماعی-امنیتی هنر عمومی نیز بازتاب می‌یابند، که این هم‌پوشانی، اعتبار درونی مدل پیشنهادی را تقویت می‌کند. همچنین، سلسله‌مراتب نیازهای مازلو (۱۹۴۳)، به‌ویژه نیاز به خودشکوفایی و زیبایی، در بعد ذهنی مؤلفه‌های فردی هنر عمومی این پژوهش قابل‌ردیابی است. مهم‌ترین افزوده ادبیات دهه اخیر (۲۰۱۱-۲۰۲۶) به این چارچوب، ارائه شواهد تجربی مستقیم برای مکانیسم روان‌فیزیولوژیک اثرگذاری هنر عمومی بر شادی است. در حالی که مطالعات پیشین عمدتاً بر پایه چارچوب‌های نظری و ادراکی استدلال می‌کردند، آزمایش‌های میدانی و آزمایشگاهی اخیر (Mikuni et al., 2024; Dehove et al., 2025) نشان داده‌اند که مواجهه کوتاه‌مدت با مداخلات هنری خیابانی، به‌طور قابل‌سنجشی استرس، اضطراب و خلق منفی را کاهش می‌دهد و این اثر با ارزیابی احیاکنندگی و کیفیت زیبایی‌شناختی مکان مرتبط است، نه صرفاً با حضور فیزیکی اثر هنری. این یافته، فرضیه بخش نظری این پژوهش مبنی بر نقش میانجی «ادراک» (و نه صرف وجود) هنر عمومی در ایجاد شادی را با شواهد تجربی مستحکم می‌کند.

در بُعد جمعی نیز، ادبیات اخیر مسیر تازه‌ای گشوده است: مطالعات مربوط به اقتصاد هنر خیابانی (Forte & De Paola, 2019; Kolçak & Kaya, 2022) نشان می‌دهند که هنر عمومی می‌تواند ارزش‌آفرینی اقتصادی و گردشگری قابل‌سنجشی داشته باشد،

در حالی که این بُعد در پیشینه نظری کلاسیک بیشتر به صورت کیفی و غیرمستند مطرح شده بود. به همین ترتیب، شواهد مربوط به کاهش احساس ناامنی و افزایش انسجام محله‌ای در پی اجرای دیوارنگاری‌های مشارکتی (Mason & Dwyer, 2019)، بُعد «عملکردی-اجتماعی-امنیتی» را با داده‌های تجربی تقویت می‌کند. مطالعات مکان‌سازی خلاق (Crisman, 2022; Daniel & Kim, 2020; Divsalar et al., 2024) نیز بر ضرورت حکمرانی مشارکتی و دموکراتیک در فرایند انتخاب و اجرای آثار تأکید دارند.

یافته تمایز ادراک هنر عمومی در اندیشه پست‌مدرن (تکثر برداشت مخاطب) و اندیشه اسلامی-ایرانی (وحدت معنایی در عین کثرت برداشت) با یافته‌های اوچیدا و اوگیهارا (۲۰۱۲) درباره تفاوت مفهوم شادی در فرهنگ‌های فردگرا و جمع‌گرا هم‌خوانی دارد؛ این هم‌خوانی نشان می‌دهد بستر فرهنگی، هم در نحوه خلق و ادراک هنر عمومی و هم در تعریف شادی، نقشی تعیین‌کننده دارد و طراحی هنر عمومی در هر بافت شهری باید متناسب با نظام معنایی و فرهنگی همان جامعه صورت گیرد. در مقایسه با مطالعه هال و اسمیت (۲۰۰۵) که بر نقش معنابخشی هنر عمومی تأکید داشتند، این پژوهش نشان می‌دهد معنابخشی به‌تنهایی کافی نیست و باید در کنار مؤلفه‌های کیفیت بصری، روان‌فیزیولوژیک، امنیت و مشارکت‌پذیری دیده شود تا به شادی منجر شود. به طور کلی، هرچه هنر عمومی جذاب‌تر، عام‌تر، خاطره‌انگیزتر، ساده‌تر، خلاقانه‌تر، مشارکتی‌تر و بومی‌تر و متناسب با فرهنگ و هنجارهای جامعه و مکان قرارگیری‌اش باشد، مطلوب‌تر ارزیابی می‌شود و حس شادی فردی و جمعی را در فضا دوجندان می‌کند.

شکل ۱- مدل مفهومی مؤلفه‌های هنر عمومی مؤثر بر شادی فضاهای شهری، مبتنی بر تحلیل محتوای پیکره نظری و پیکره ۲۰۰۰-۲۰۲۶

۶- نتیجه‌گیری

هنر عمومی یکی از عناصر مؤثر در ارتقای کیفیت محیط است؛ کیفیتی که می‌تواند رضایت شهروندان از فضا را افزایش داده و آنان را به حضور، مکث و مشارکت در فعالیت‌های اختیاری و جمعی ترغیب کند؛ امری که، به تعبیر یان گل، از شرایط اساسی شکل‌گیری فضای شهری مطلوب و فعال به شمار می‌رود. تداوم این فرآیند می‌تواند به شکل‌گیری فضاهای شهری شاد و در نهایت تقویت حس مکان و تعلق به فضا منجر شود. این پژوهش، با تحلیل محتوای کیفی متون در پیکره‌ای شامل ۵۰ منبع علمی در کنار ادبیات نظری بنیادین، در پاسخ به پرسش نخست پژوهش نشان داد که مؤلفه‌های هنر عمومی مؤثر بر شادی شهری را می‌توان در دو مقیاس فردی و جمعی صورت‌بندی کرد؛ در مقیاس فردی، ابعاد دهنی، عینی و روان‌فیزیولوژیک و در مقیاس جمعی، ابعاد زیبایی‌شناختی - تجربی، فرهنگی، اجتماعی - امنیتی و اقتصادی - گردشگری شناسایی شد. این مؤلفه‌ها از

طریق سازوکارهایی همچون ارتقای کیفیت ادراکی و بصری، تحریک هیجانات مثبت و خلاقیت، کاهش استرس و اضطراب، تقویت هویت و خاطره جمعی، افزایش حس تعلق و مشارکت، ارتقای احساس امنیت و ایجاد سرزندگی و ارزش اقتصادی، بر تجربه شادی آفرین شهروندان اثر می‌گذارند. در پاسخ به پرسش دوم نیز، یافته‌ها نشان داد که رابطه میان هنر عمومی و شادی شهری رابطه‌ای مستقیم و تک‌عاملی نیست، بلکه از طریق ادراک و تجربه هنر عمومی به‌عنوان حلقه واسط و در تعامل با زمینه کالبدی، فرهنگی و اجتماعی مکان شکل می‌گیرد؛ به‌گونه‌ای که ویژگی‌های هنر عمومی ابتدا کیفیت ادراک شده و تجربه فردی و جمعی از فضا را تحت تأثیر قرار داده و سپس از طریق پیامدهای روانی، اجتماعی و محیطی به شادی و بهزیستی شهری منجر می‌شود. بر این اساس، مدل مفهومی پژوهش، زنجیره (مؤلفه‌های هنر عمومی ← ادراک و تجربه محیط ← پیامدهای فردی و جمعی ← شادی و بهزیستی شهری) را صورت‌بندی می‌کند و خلأ موجود در پیوند نظام‌مند میان مطالعات هنر عمومی و شادی شهری را کاهش می‌دهد. یافته‌ها همچنین نشان داد که اثربخشی هنر عمومی وابسته به طراحی، مکان‌یابی و زمینه‌مندی آن است و زمانی بیشترین ظرفیت را برای ارتقای مطلوبیت فضا دارد که با ویژگی‌های فرهنگی - اجتماعی، کالبدی و عملکردی مکان و نیازهای کاربران هماهنگ بوده و بر شواهد تجربی و روزآمد استوار باشد.

مهم‌ترین محدودیت این پژوهش، اتکای آن بر تحلیل محتوای متون ثانویه (پیکره ۵۰ منبعی بین‌المللی-داخلی و متون نظری بنیادین) است؛ مدل مفهومی و راهنمای طراحی ارائه‌شده بر پایه ترکیب و کدگذاری یافته‌های منتشرشده تدوین شده و فاقد داده‌های میدانی یا پیمایشی مستقل تولیدشده در ایران هستند. همچنین، هرچند پیکره سال‌های منتخب تنوع جغرافیایی و زمانی قابل‌قبولی دارد (اروپا، آمریکای شمالی، استرالیا، آسیای شرقی و ایران)، غلبه مطالعات با خاستگاه غربی همچنان می‌تواند تعمیم‌پذیری برخی مؤلفه‌ها را به بافت‌های فرهنگی متفاوت، از جمله شهرهای ایرانی-اسلامی، محدود کند.

پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی با رویکرد کمی و از طریق پیمایش میدانی یا آزمایش‌های روان‌فیزیولوژیک مشابه مطالعات میکونی و همکاران (۲۰۲۴) و دهوو و همکاران (۲۰۲۵)، می‌توان از شناسایی کیفی مؤلفه‌ها به سمت آزمون تجربی روابط میان هنر عمومی، کیفیت محیط و شادی شهری حرکت کرد. با توجه به تأکید مطالعاتی مانند هال و روبرتسون (۲۰۲۱) بر نقش هنر عمومی در بازتعریف فضا و تقویت ابعاد اجتماعی و فرهنگی آن، می‌توان در پژوهش‌های میدانی، میزان تأثیر مؤلفه‌هایی همچون هویت مکانی، خاطره جمعی، تعامل اجتماعی و مشارکت شهروندی را بر شادی و حس تعلق به‌صورت کمی سنجید. همچنین، با توجه به رویکردهای مطرح‌شده در آثار مادرولو (۱۹۹۴) و مطالعات مرتبط با رابطه هنر، ادراک و کیفیت محیط، انجام مطالعات تجربی درباره تأثیر ویژگی‌های بصری، ادراکی و معنایی آثار هنری بر هیجانات مثبت، استرس و تجربه روانی کاربران ضروری است. در ادامه، با توجه به دیدگاه‌های مونته‌گومری (۲۰۱۳) و ادبیات مرتبط با شهر شاد و کیفیت زندگی، پیشنهاد می‌شود روابط میان کیفیت فضای عمومی، سرزندگی، تعامل اجتماعی، حس تعلق و شادی در قالب مدل‌های علی و با استفاده از روش‌هایی مانند مدل‌سازی معادلات ساختاری آزمون شود. همچنین، با توجه به تأکید مارکوسن و گادوا (۲۰۱۰) بر ظرفیت هنر و فعالیت‌های فرهنگی در ایجاد ارزش اقتصادی و توسعه مکان، پژوهش‌های آینده می‌توانند نقش هنر عمومی را در گردشگری، اقتصاد محلی، سرزندگی اقتصادی و ارتقای ارزش مکانی بررسی کنند.

از سوی دیگر، با توجه به مطالعات مرتبط با هنر مشارکتی و مکان‌محور، بررسی تفاوت میان آثار صرفاً مشاهده‌ای، تعاملی و مشارکتی می‌تواند مشخص کند کدام شکل از مداخله هنری ظرفیت بیشتری برای ایجاد تعلق، مشارکت و تجربه مثبت دارد. در نهایت، پیشنهاد می‌شود با تلفیق این ابعاد، یک شاخص ترکیبی و قابل‌اندازه‌گیری برای سنجش ظرفیت شادی‌آفرینی هنر عمومی تدوین و در شهرها و زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی متفاوت اعتبارسنجی شود تا بتوان از آن در ارزیابی پروژه‌های هنر عمومی، مقایسه گزینه‌های طراحی و تدوین دستورالعمل‌های طراحی و سیاست‌گذاری شهری استفاده کرد. چنین مطالعاتی می‌تواند مسیر پژوهش را از سطح توصیف و طبقه‌بندی مؤلفه‌ها به سمت تبیین سازوکارهای اثرگذاری، آزمون تجربی و تبدیل شواهد پژوهشی به ابزار عملی طراحی شهری هدایت کند.

پی‌نوشت

- 1- Recording Unit
- 2- Context Unit
- 3- Sampling Unit
- 4- Credibility
- 5- Source Triangulation
- 6- Codebook

- 7- Intra-coder/Test-Retest Reliability
8- Inter-coder Reliability
9- National Endowment for the Arts

حامیان مالی: این مقاله هیچ گونه حمایت مالی دریافت نکرده است.

مشارکت نویسندگان: نویسندگان به طور مساوی در مفهوم پردازی و نگارش مقاله مشارکت داشته اند. تمامی نویسندگان محتوای مقاله را تأیید کرده و در مورد تمامی جنبه های این پژوهش توافق دارند.

اعلام عدم تعارض منافع: نویسندگان اعلام می دارند که در انجام این پژوهش هیچ گونه تعارض منافی برای ایشان وجود نداشته است.

بیانیه شفافیت کاربست هوش مصنوعی: نویسندگان اعلام می دارند که از ChatGPT صرفاً برای ویرایش و بهبود زبانی متن مقاله استفاده شده است. تمامی محتوای علمی، تحلیل ها، نتایج و مسئولیت نهایی مقاله بر عهده نویسندگان است.

قدردانی: از تمامی افرادی که در زمینه مشاوره علمی در این مقاله همکاری کرده اند، صمیمانه سپاسگزاری می کنیم.

منابع

- آرگایل، مایکل. (۱۳۸۳). *روان شناسی شادی* (مسعود گوهری انارکی، حمید طاهر نشاط دوست، حسن پالاهنگ و فاطمه بهرامی، مترجمان؛ چاپ دوم). انتشارات جهاد دانشگاهی.
- آیزنک، مایکل. (۱۳۷۵). *روان شناسی شادی* (محمد فیروزبخت و خلیل بیگی، مترجمان). انتشارات بدر.
- باقری خلیلی، علی اکبر، و عامری، عصمت. (۱۳۸۹). شادی در غزلیات شمس تبریزی با تکیه بر عوامل عرفانی. *فصلنامه علمی-پژوهشی ادبیات عرفانی دانشگاه الزهراء*، ۱(۲)، ۲۲-۱.
- جوان فروزنده، علی، و مطلبی، قاسم. (۱۳۸۹). مفهوم حس تعلق به مکان و عوامل تشکیل دهنده آن. *هویت شهر*، ۵(۸)، ۲۷-۳۷.
- دیوسالار، سعیده، سیدالحسینی، سیدمسلم، هنایی، طاهره، و سروری، حمید. (۱۴۰۳). فراروش مطالعات هنر عمومی و ارتباط آن با مکان سازی خلاق و فضای شهری شاد. *مطالعات شهری*، ۱۳(۵۱)، ۳-۱۸. <https://doi.org/10.22034/urbs.2024.139857.4978>
- رابینز، استیفن پی. (۱۳۸۶). *رفتار سازمانی* (علی پارسائیان و سیدمحمد اعرابی، مترجمان؛ چاپ دوازدهم). دفتر پژوهش های فرهنگی.
- رضاعلی، منصور، غلامی، محمد، صمدی، مریم، و نظری، ولی الله. (۱۴۰۰). بررسی عوامل اثرگذار در ایجاد شهر شاد: نمونه موردی شهر همدان. *آمایش جغرافیایی فضا*، ۳۹(۱۶۷)، ۱۸۲-۱۶۷.
- سحر، مهرنوش، و مرتضایی، گلناز. (۱۴۰۰). تدوین الگوی مفهومی مراکز شهری شاد با تأکید بر تجارب موفق جهانی. *معماری شناسی*، ۱۸(۱)، ۱-۱۰.
- سماواتی، سحر، و رنجبر، احسان. (۱۳۹۷). بازشناسی عوامل مؤثر بر شادی در فضاهای عمومی شهری: مطالعه موردی محدوده پیاده راه مرکز تاریخی تهران. *مطالعات شهری*، ۲۹(۳)، ۱۸-۳.
- صفوی مقدم، سیده مریم، و نوغانی دخت بهمنی، محسن. (۱۳۹۲). *شهر دوستدار کودک و احساس شادی کودکان در شهر مشهد*. پنجمین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری، مشهد.
- عنبری، موسی، و حقی، سمیه. (۱۳۹۱). بررسی عوامل فردی و اجتماعی مؤثر بر نشاط اجتماعی زنان: مورد مطالعه زنان مناطق شهری و روستایی شهرستان دیلجان. *فصلنامه علوم اجتماعی*، ۲۵(۵۸)، ۲۴-۱.
- کریمیان، حسین، و سعیدی، شهید. (۱۳۹۱). *تجلی اصل وحدت در عین کثرت و کثرت در عین وحدت در معماری مساجد*. پایگاه اطلاع رسانی محراب.
- مرادی، سلمان. (۱۳۸۶). هنر عمومی و تلفیق آن در فضای شهری. *باغ نظر*، ۴(۸)، ۲۶-۱۵.
- موسی زاده، علی، و محمدی، مریم. (۱۳۹۷). بازشناسی عوامل مؤثر بر ارتقای کیفیت شادمانی در فضای شهری با بهره گیری از اصول رویکرد شهر شاد: نمونه موردی خیابان چهارباغ عباسی اصفهان. *برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، ۳۷، ۲۵-۱. <https://doi.org/10.22054/qjsd.2018.9895>
- Abasgolizade, H. (2011). *Study of public art with emphasis on environmental sculpture in increasing urban space quality: The sampled case of Tabriz*. Proceedings of the 5th Symposium on Advances in Science and Technology, Mashhad, Iran.
- Ammann, J.-C. (1999). On the ageing of works of art. In IJ. Hummelen & D. Sillé (Eds.), *Modern art: Who cares?* (pp. 282-283). Amsterdam: Foundation for the Conservation of Modern Art / Netherlands Institute for Cultural Heritage.
- Anderson, J., Ruggeri, K., Steemers, K., & Huppert, F. (2017). *Lively social space, well-being activity, and urban design: Findings from a low-cost community-led public space intervention*. *Environment and Behavior*, 49(6), 685-716. <https://doi.org/10.1177/0013916516659108>
- Argyle, M., & Crossland, J. (1987). The dimensions of positive emotions. *British Journal of Social Psychology*, 26(2), 127-137. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8309.1987.tb00773.x>
- Argyle, M., Martin, M., & Lu, L. (1995). Testing for stress and happiness: The role of social and cognitive factors. In C. D. Spielberger & I. G. Sarason (Eds.), *Stress and emotion* (Vol. 15, pp. 173-187). Taylor & Francis.

- Armajani, S. (1995). *Espacios de lectura*. Barcelona: MACBA.
- Augaitis, D., Falk, A., Gilbert, M., & Moser, M. (1995). *Public art in Canada*. Vancouver: Artspeak.
- Balducci, A., & Checchi, D. (2009). Happiness and quality of city life: The case of Milan, the richest Italian city. *International Planning Studies*, 14(1), 25-64. <https://doi.org/10.1080/13563470902726352>
- Ballas, D. (2013). What makes a happy city? *Cities*, 32, S39-S50. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2013.04.009>
- Ballas, D., & Tranmer, M. (2012). Happy people or happy places? A multilevel modelling approach to the analysis of happiness and well-being. *International Regional Science Review*, 35(1), 70-102. <https://doi.org/10.1177/0160017611403737>
- Bhatt, M. (2023). *Addressing urban happiness in the context of sustainable development goals through urban design interventions: A case of Udhana, Surat*. Proceedings of the International Conference on Multidisciplinary Aspects of Design, Bhopal, India. <https://doi.org/10.7770/safer.v1i1.2969>
- Blake, P. (1974). *Form follows fiasco*. Boston/Toronto: Little, Brown.
- Boffi, M., Rainisio, N., & Inghilleri, P. (2023). Nurturing cultural heritages and place attachment through street art—A longitudinal psycho-social analysis of a neighborhood renewal process. *Sustainability*, 15(13), 10437. <https://doi.org/10.3390/su151310437>
- Boros, J., & Mahmoud, I. (2021). Urban design and the role of placemaking in mainstreaming nature-based solutions: Learning from the Biblioteca degli Alberi case study in Milan. *Frontiers in Sustainable Cities*, 3, 635610. <https://doi.org/10.3389/frsc.2021.635610>
- Casanovas, M. (2005). Public art and its integration in the urban environment. In A. Remesar (Ed.), *Urban regeneration: A challenge for public art*. Barcelona: University of Barcelona.
- Creative City Network of Canada. (2014). *Public art*. Retrieved from <https://www.creativecity.ca>
- Crisman, J. (2022). Evaluating values in creative placemaking: The arts as community development in the NEA's Our Town program. *Journal of Urban Affairs*, 44(4-5), 708-726. <https://doi.org/10.1080/07352166.2021.1890607>
- Cuyppers, K., Krokstad, S., Holmen, T. L., Knudtsen, M. S., Bygren, L. O., & Holmen, J. (2012). Patterns of receptive and creative cultural activities and their association with perceived health, anxiety, depression and satisfaction with life among adults: The HUNT study, Norway. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 66(8), 698-703. <https://doi.org/10.1136/jech.2010.113571>
- Daniel, J. L., & Kim, M. (2020). Creative placemaking: Creating change by building partnerships. *Journal of Public and Nonprofit Affairs*, 6(1), 96-110. <https://doi.org/10.20899/JPNA.6.1.96-110>
- Dehove, M., Mikuni, J., Podolin, N., Leder, H., & Oberzaucher, E. (2025). The impact of urban art on wellbeing: A laboratory study. *Empirical Studies of the Arts*. <https://doi.org/10.1177/02762374241298878>
- Demir Türközü, C., & Caliskan, O. (2021). Mural as public art in urban fabric: An attempt to link configurational approach to perceptual morphology. *Journal of Design for Resilience in Architecture and Planning*, 2(Special Issue), 147-170. <https://doi.org/10.47818/DRArch.2021.v2si040>
- Denis, M., Cysek-Pawlak, M. M., Krzysztofik, S., & Majewska, A. (2021). Sustainable and vibrant cities: Opportunities and threats to the development of Polish cities. *Cities*, 109, 103014. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2020.103014>
- Downey, H., & Sherry, J. F. (2020). Public art and ritual transformation in Northern Ireland. *Arts and the Market*, 10(3), 187-203. <https://doi.org/10.1108/AAM-04-2020-0008>
- Fancourt, D., & Finn, S. (2019). *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe, Health Evidence Network Synthesis Report 67.
- Florida, R. (2002). *The rise of the creative class: And how it's transforming work, leisure, community, and everyday life*. New York: Basic Books.
- Forte, F., & De Paola, P. (2019). How can street art have economic value? *Sustainability*, 11(3), 580. <https://doi.org/10.3390/su11030580>
- Francis, J., Giles-Corti, B., Wood, L., & Knuiam, M. (2012). Creating sense of community: The role of public space. *Journal of Environmental Psychology*, 32(4), 401-409. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2012.07.002>
- Gehl, J. (2010). *Cities for people*. Washington, DC: Island Press.
- Guetzkow, J. (2002). *How the arts impact communities: An introduction to the literature on arts impact studies*. Princeton, NJ: Center for Arts and Cultural Policy Studies, Princeton University.
- Hall, T., & Robertson, I. (2001). Public art and urban regeneration: Advocacy, claims and critical debates. *Landscape Research*, 26(1), 5-26. <https://doi.org/10.1080/01426390120024457>
- Hall, T., & Smith, S. (2005). Public art in the city: Meanings, values, attitudes and roles. In M. Miles & T. Hall (Eds.), *Interventions: Advances in art and urban futures* (pp. 175-179). Bristol: Intellect.
- Happy City. (2014). *The Happy City Index*. Retrieved from <http://www.happycity.org.uk>
- Januchta-Szostak, A. (2010). The role of public visual art in urban space recognition. In *Advances in Landscape Architecture*. InTech. <https://doi.org/10.5772/7120>
- Karimimoshaver, M., Eris, B., Aram, F., & Mosavi, A. (2021). Art in urban spaces. *Sustainability*, 13(10), 5597. <https://doi.org/10.3390/su13105597>
- Kolçak, E., & Kaya, N. (2022). Creating spaces for art: Long term impacts of street art in the urban context. *A/Z ITU Journal of the Faculty of Architecture*, 19(1). <https://doi.org/10.5505/ituifa.2022.16768>
- Korosec, P. (1976). *The appropriation of space*. Louvain-la-Neuve: CIACO.

- Krippendorff, K. (2018). *Content analysis: An introduction to its methodology* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Landry, C., Greene, L., Matarasso, F., & Bianchini, F. (1996). *The art of regeneration: Urban renewal through cultural activity*. Stroud: Comedia.
- Lewicka, M. (2010). What makes neighborhood different from home and city? Effects of place scale on place attachment. *Journal of Environmental Psychology*, 30(1), 35-51. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2009.05.004>
- Lewis, J. (1990). *Art, culture and enterprise*. London: Routledge.
- Leyden, K. M. (2003). Social capital and the built environment: The importance of walkable neighborhoods. *American Journal of Public Health*, 93(9), 1546-1551. <https://doi.org/10.2105/AJPH.93.9.1546>
- Leyden, K. M., Goldberg, A., & Michelbach, P. (2011). Understanding the pursuit of happiness in ten major cities. *Urban Affairs Review*, 47(6), 861-888. <https://doi.org/10.1177/1078087411403120>
- Lu, L., & Gilmour, R. (2004). Culture and conceptions of happiness: Individual oriented and social oriented SWB. *Journal of Happiness Studies*, 5(3), 269-291. <https://doi.org/10.1007/s10902-004-8789-5>
- Maderuelo, J. (1994). *La pérdida del pedestal*. Madrid: Círculo de Bellas Artes.
- Marans, R. W. (2012). Quality of urban life studies: An overview and implications for environment-behaviour research. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 35, 9-22. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.02.058>
- Markusen, A., & Gadwa, A. (2010). *Creative placemaking*. Washington, DC: National Endowment for the Arts / Mayors' Institute on City Design white paper.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396. <https://doi.org/10.1037/h0054346>
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396. <https://doi.org/10.1037/h0054346>
- Mason, R., & Dwyer, C. (2019). The effects of murals on community safety in Philadelphia. *Urban Studies*, 56(2), 377-394. <https://doi.org/10.1177/0042098018778287>
- Matarasso, F. (1997). *Use or ornament? The social impact of participation in the arts*. Stroud, Glos.: Comedia.
- Mayring, P. (2014). *Qualitative content analysis: Theoretical foundation, basic procedures and software solution*. Klagenfurt: GESIS Leibniz Institute for the Social Sciences.
- McAuliffe, C. (2012). Graffiti or street art? Negotiating the moral geographies of the creative city. *Journal of Urban Affairs*, 34(2), 189-206. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9906.2012.00610.x>
- McCarthy, K. F., Ondaatje, E. H., Zakaras, L., & Brooks, A. (2004). *Gifts of the muse: Reframing the debate about the benefits of the arts*. Santa Monica, CA: RAND Corporation.
- Mikuni, J., Dehove, M., Dörrzapf, L., Moser, M. K., Resch, B., Böhm, P., Prager, K., Podolin, N., Oberzaucher, E., & Leder, H. (2024). Art in the city reduces the feeling of anxiety, stress, and negative mood: A field study examining the impact of artistic intervention in urban public space on well-being. *Wellbeing, Space and Society*, 7, 100215. <https://doi.org/10.1016/j.wss.2024.100215>
- Montgomery, C. (2013). *Happy city: Transforming our lives through urban design*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Mouratidis, K. (2019). Compact city, urban sprawl, and subjective well-being. *Cities*, 92, 261-272. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2019.04.013>
- Müller, J., Alt, F., Schmidt, A., & Michelis, D. (2016). *Requirements and design space for interactive public displays*. Proceedings of ACM Multimedia, Florence, Italy. <https://doi.org/10.1145/1873951.1874203>
- Na Luo, Ibrahim, R., & Zainal Abidin, S. (2022). Transformation of children's paintings into public art to improve public spaces and enhance people's happiness. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(24), 16780. <https://doi.org/10.3390/ijerph192416780>
- Palermo, L. (2014). The role of art in urban gentrification and regeneration: Aesthetics, social and economic developments. *IL Capitale Culturale: Studies on the Value of Cultural Heritage*, 10, 521-545. <https://doi.org/10.13138/2039-2362/753>
- Pollock, V., & Paddison, R. (2010). Embedding public art: Practice, policy and problems. *Journal of Urban Design*, 15(3), 335-356. <https://doi.org/10.1080/13574809.2010.487810>
- Poon, T. F. S. (2016). Street murals as a unique tangible cultural heritage: A case study of artifact value preservation. *International Journal of Cultural and Creative Industries*, 4(1), 48-61.
- Prawata, A. (2024). *Public art as generator for creating the desirable city*. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science, 1324(1), 012030. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/1324/1/012030>
- Reeves, M. (2002). *Measuring the economic and social impact of the arts: A review*. London: Arts Council of England.
- Remesar, A. (2001). *Urban regeneration: A challenge for public art*. Barcelona: University of Barcelona.
- Remesar, A. (2005). *Public art: An ethical approach*. In *Urban regeneration: A challenge for public art*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona.
- Roberts, S., Camic, P. M., & Springham, N. (2011). New roles for art galleries: Art-viewing as a community intervention for family carers of people with mental health problems. *Arts & Health*, 3(2), 146-159. <https://doi.org/10.1080/17533015.2011.561360>
- Samavati, S., & Desmet, P. M. A. (2022). *Happy public spaces: A guide with 20 ingredients to design for urban happiness*. Delft: Delft University of Technology.

- Samavati, S., Desmet, P. M. A., & Ranjbar, E. (2024). Happy urban public spaces: A systematic review of the key factors affecting citizen happiness in public environments. *Cities & Health*. <https://doi.org/10.1080/23748834.2024.2358600>
- Seligman, M. E. P., & Danner, D. (2002). Very happy people. *Psychological Science*, 13(1), 81–84. <https://doi.org/10.1111/1467-9280.00415>
- Sharp, J., Pollock, V., & Paddison, R. (2005). Just art for a just city: Public art and social inclusion in urban regeneration. *Urban Studies*, 42(5-6), 1001-1023. <https://doi.org/10.1080/00420980500106963>
- Silvia, P. J. (2005). Cognitive appraisals and interest in visual art: Exploring an appraisal theory of aesthetic emotions. *Empirical Studies of the Arts*, 23(2), 119-133. <https://doi.org/10.2190/12AV-AH2P-MCEH-289E>
- Stokols, D., & Shumaker, S. A. (1981). People in places: A transactional view of settings. In J. Harvey (Ed.), *Cognition, social behavior, and the environment* (pp. 441–488). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Thomas, E., Pate, S., & Ranson, A. (2014). The Crosstown Initiative: Art, community, and placemaking in Memphis. *American Journal of Community Psychology*, 55(1-2), 74-88. <https://doi.org/10.1007/s10464-014-9691-x>
- Uchida, Y., & Ogihara, Y. (2012). Personal or interpersonal construal of happiness: A cultural psychological perspective. *International Journal of Wellbeing*, 2(4), 354–369. <https://doi.org/10.5502/ijw.v2.i4.5>
- Vessel, E. A., Starr, G. G., & Rubin, N. (2012). The brain on art: Intense aesthetic experience activates the default mode network. *Frontiers in Human Neuroscience*, 6, 66. <https://doi.org/10.3389/fnhum.2012.00066>
- Zebracki, M. (2013). Beyond public artopia: Public art as perceived by its publics. *GeoJournal*, 78(2), 303-317. <https://doi.org/10.1007/s10708-011-9440-8>
- Zebracki, M., et al. (2022). Public art for placemaking and urban renewal: Insights from three regional Australian cities. *Cities*, 128, 103799. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2022.103747>
- Zebracki, M., Van der Vaart, R., & Van Aalst, I. (2010). Deconstructing public artopia: Situating public-art claims within practice. *Geoforum*, 41(5), 786-795. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2010.04.011>
- Zheng, J. (2019). Producing Chinese urban landscapes of public art: The urban sculpture scene in Shanghai. *The China Quarterly*, 239, 775-803. <https://doi.org/10.1017/S030574101900002X>
- Zukin, S. (2010). *Naked city: The death and life of authentic urban places*. Oxford: Oxford University Press.